

PRAKTIJK

Vragen stellen

'Wie weet nog wat we in de les van gisteren behandeld hebben?', vraagt de leerkracht. Een paar leerlingen steken hun vinger op, de rest van de leerlingen reageert niet. Weten deze leerlingen het antwoord niet of zijn ze in gedachten niet bij de les?

Een belangrijk kenmerk van een goede instructie is dat alle leerlingen betrokken en actief zijn. Als leerkracht kun je veel doen om ervoor te zorgen dat al je leerlingen meedenken en meedoen. Het ophalen van voorkennis, zoals in het voorbeeld, is een manier om de hersenen van leerlingen op 'aan' te zetten. Veel leerkrachten doen dit door het stellen van vragen aan de groep.

De beurt krijgen

Uit onderzoek blijkt dat niet alle leerlingen in de groep een even grote kans hebben om een beurt te krijgen. Vooral de goede leerlingen krijgen vaker een beurt; de leerkracht weet dat hun antwoord waarschijnlijk goed is en dat houdt de vaart in de les. Leerlingen kunnen hun kans op een beurt goed inschatten. En zodra leerlingen weten dat ze geen beurt krijgen wanneer ze hun vinger niet hebben opgestoken, is de kans groot dat zij stoppen na te denken over de vraag. Daarnaast is het gebruikelijk dat de leerkracht niet meerdere beurten aan dezelfde leerling geeft, waardoor iedere leerling die al een antwoord heeft gegeven zich kan onttrekken aan de les. Het doel van het stellen van vragen door de leerkracht, namelijk het betrekken en activeren van de leerlingen, gaat aan deze leerlingen voorbij.

Vragen beantwoorden

Uit diverse onderzoeken blijkt dat een leerkracht gemiddeld minder dan een seconde op een antwoord wacht. Dit kan verklaren waarom sommige leerlingen hun vinger niet opsteken; de vraag was simpelweg nog niet tot hen doorgedrongen, laat staan dat ze al een antwoord zouden hebben bedacht. Een reden voor de korte wachttijd kan zijn dat leerkrachten stiltes in de les niet wenselijk vinden; elke stilte vertraagt

de les en doet de aandacht verslappen. Ook kunnen leerkrachten hun leerlingen willen behoeden voor een verkeerd antwoord. Of leerkrachten weten niet goed hoe ze op een fout antwoord moet reageren.

Spanningen

Het geven van beurten en het beantwoorden van vragen kan spanning oproepen, bij de leerkracht en de leerlingen. Dit wordt versterkt als de leerkracht beurten geeft aan leerlingen die niet opletten. De leerlingen zullen dit als een straf ervaren; geen enkele leerling geeft graag toe dat hij even zat weg te dromen. Ook moet de angst van leerlingen om een fout antwoord te geven niet onderschat worden. Sommige leerlingen zijn zo bang om te falen dat dit het leren belemmert.

Dit alles vormt een belangrijke reden om eens goed te kijken naar het stellen van vragen (zie kopieerblad 1) en het geven van beurten door de leerkracht (zie kopieerblad 2).

Karen van Kooten
is redactielid JSW en
zelfstandig
onderwijsadviseur/
trainer

Isabel Nabuurs Fotografie

Vijf goede vragen

Vragen stellen is een goede manier om leerlingen te betrekken bij de les. Maar om ervoor te zorgen dat alle leerlingen meedenken, zijn goede vragen belangrijk. De volgende vijf vragen zijn in iedere les op elk moment te gebruiken. Ze zijn kort en krachtig en brengen verdieping in iedere les.

Vraag 1

Wat denk jij?

Of:

Hoe denk jij erover?

Mogelijke toelichting: 'Bespreek dit eerst met degene naast je, voordat je het aan de rest van de klas en aan mij vertelt.' Deze vraag kun je het beste stellen na een conclusie, stelling, voorspelling of mening. Leerlingen moeten leren wat je als leerkracht van ze verwacht.

Vraag 2

Waarom denk je dat?

Deze vraag zorgt voor verbinding van kennis, ideeën en ervaringen die hij of zij eerder heeft opgedaan (in de les of ergens anders).

Vraag 3

Hoe weet je dat?

Vraag door om de leerlingen dieper na te laten denken. Laat ze argumenten bedenken waarom ze ergens op een bepaalde manier over denken.

Vraag 4

Kun je me daar nog meer over vertellen?

Deze vraag daagt leerlingen uit om verder na te denken en hun gedachten en ideeën te ontwikkelen.

Vraag 5

Welke vragen heb je nog?

Vragen zoals deze hebben aandacht en tijd nodig. Ze leren leerlingen echt na te denken en zichzelf vragen te stellen in plaats van alleen antwoorden te geven.

Acht manieren om beurten te geven

In plaats van een leerling uit te kiezen en deze de beurt te geven, kun je op de volgende manieren beurten geven:

- 1** Jullie krijgen twee minuten de tijd om over de volgende vraag na te denken. Na twee minuten wijs ik drie kinderen aan om hun antwoord te geven.
- 2** Denk eens na over de volgende vraag. Als je een antwoord hebt bedacht, vergelijk je antwoord dan met dat van de leerling naast je. Ik vraag daarna aan een paar tweetallen welk antwoord ze het beste vonden en waarom.
- 3** Denk eens goed na over de volgende uitspraak. Als je het er mee eens bent, steek je, als ik dat vraag, je duim omhoog; als je het er niet mee eens bent, wijs je met je duim naar beneden; heb je geen mening, dan steek je alleen je vuist omhoog. Daarna zal ik aan voor- en tegenstanders vragen wat hun mening is. Ten slotte zal ik aan de leerlingen die eerst geen mening hadden, vragen of ze nu misschien wél voor of tegen zijn.
- 4** Over de volgende vraag moeten jullie even heel goed nadenken. Neem dus even de tijd en steek je hand op als je het antwoord weet.
- 5** In de vorige les hebben we het gehad over ... Noem omstebeurt een woord dat of een zin die je van deze les hebt onthouden.
- 6** Op de volgende vraag mag eerst Thomas (voorbeeldnaam) een antwoord proberen te geven. Als Thomas het niet weet, vraag ik iemand om hem te helpen. Dit betekent dat je *niet* zelf het antwoord geeft, maar dat je Thomas aanwijzingen geeft hoe hij tot het antwoord kan komen.
- 7** Denk eens na over de volgende vraag. Als je een antwoord hebt, schrijf het dan op. Vergelijk het antwoord daarna met de oplossing in je boek. Je mag jouw antwoord verbeteren als dat nodig is, maar straks wil ik alle twee de versies van je antwoord horen.
- 8** Ik ga zo meteen een vraag stellen. Denk eerst zelf na over deze vraag en schrijf het antwoord in drie steekwoorden op. Vergelijk jouw antwoord met dat van degene die naast je zit en probeer samen tot een zo goed mogelijk antwoord te komen. Ik ga straks aan een paar leerlingen vragen wat hun gezamenlijke antwoord is.

Vergroot de
denktijd na het
stellen van een
vraag

Vincent van den Hoogen

Vervolg van pagina 25

Beurten geven en vragen stellen

In de praktijk stellen leerkrachten meestal gesloten vragen, vragen waarop meestal maar één antwoord goed is. Beter is het om ook open vragen ter stellen, vragen die leerlingen aan het denken zetten (zie kopieerblad 1). Uitgangspunt bij het geven van antwoorden moet zijn dat foute antwoorden niet bestaan; elke beurt moet voelen als een succeservaring.

Tips

1 Geef willekeurig beurten

Leer je leerlingen dat ze geen vingers meer hoeven op te steken (dit zijn ze zó gewend dat ze het in het begin automatisch toch doen). Zorg ervoor dat ze weten dat ze allemaal een beurt kunnen krijgen. Maak bijvoorbeeld briefjes met alle namen erop en trek willekeurig een briefje uit de stapel. Of verzamel ijsstokjes met de namen erop, zet ze in een bakje en trek zonder naar de namen te kijken een stokje. Ook op internet staan allerlei programma's waarmee je de namen van je leerlingen, na invoering, willekeurig kunt kiezen. Een voorbeeld hiervan is de Random Name Picker (classtools.net): in een fruitautomaat komen alle leerlingnamen voorbij en de automaat stopt automatisch bij een van de namen. De Random Name Picker is te downloaden als 'fruit_machine.htm', het werkt alleen als je computer online is.

2 Vergroot de denktijd na het stellen van een vraag

Bij vragen waarbij leerlingen moeten nadenken blijkt het langer wachten op een antwoord (ongeveer drie seconden) een positief effect te hebben. De antwoorden van de leerlingen worden langer en het aantal 'ik weet niet'-antwoorden neemt af. Ook geeft de denktijd leerkrachten de mogelijkheid om te laten merken dat ze hoge verwachtingen hebben van iedere leerling in de groep.

3 Stel eerst de vraag, wacht even en noem daarna pas de naam van een leerling

Uit observaties blijkt dat leerkrachten een vraag vaak direct koppelen aan een naam: 'Roos, wat is het verschil tussen snel en vlot?' Daarmee weten de andere leerlingen dat ze niet hoeven na te denken over het antwoord. De vraag van de leerkracht zal aan veel leerlingen voorbijgaan.

4 Bedenk van tevoren welke vragen je aan welke leerlingen gaat stellen

Pas het niveau van de vragen aan zodat je weet dat de leerlingen uitgedaagd worden, maar ook dat de kans op een succeservaring groot is. Houd bij aan wie je vragen hebt gesteld en zorg ervoor dat andere leerlingen de volgende keer een beurt krijgen. Dit kost minder tijd dan het corrigeren van verkeerde antwoorden tijdens de les.

5 Observeer wie er tijdens je les niet actief meedoet

Ga na afloop met deze leerling in gesprek om erachter te komen wat de reden daarvan was. Voorkom dat je de naam van deze leerling vaak hardop noemt tijdens de les of dat je een beurt geeft als deze leerling niet oplet. Een kind kan voor hem of haar goede redenen hebben waarom het niet oplet. Treed alleen op als de betreffende leerling anderen stoort tijdens de les.

6 Kom terug bij een leerling die een verkeerd of geen antwoord geeft

Laat een leerling niet los als hij een verkeerd antwoord gegeven heeft of heeft aangegeven dat hij het antwoord niet weet. Laat een andere leerling het antwoord geven en kom dan weer bij de eerste leerling terug. Stel de vraag nog een keer en laat de leerling het goede antwoord herhalen. Op deze manier leren leerlingen dat je na een fout nog een kans krijgt om het goed te doen (techniek 1 uit *Teach like a Champion* van Doug Lemov).

Bronnen

- Lemov, D. (2012). *Teach like a champion, 49 technieken om leerlingen te laten excelleren*. Rotterdam: CED-Groep (vertaling).
- Ebbens, S. & Ettehoven, S. (2005). *Effectief leren in de les. Basisboek*. Groningen, Noordhoff Uitgevers.